

Από τον εξωτερικό εξαναγκασμό στην εσωτερική πειθαρχία και την ανάπτυξή της στο σχολείο

Βησσάριος Πολύζος

Θέματα που θα προσεγγίσουμε

- ▶ Η έννοια της πειθαρχίας γενικά
- ▶ Η πειθαρχία και το ευρύτερο πρόβλημα της διαχείρισης της σχολικής τάξης
- ▶ Διάφορες προσεγγίσεις και μοντέλα διαχείρισης της σχολικής τάξης
- ▶ Η εσωτερική πειθαρχία και το μοντέλο της Barbara Coloroso
- ▶ Πέρα από την πειθαρχία-ένας αντίλογος
- ▶ Οι τεχνολογίες πληροφορικής και επικοινωνιών και η νέα κατάσταση

Η έννοια της πειθαρχίας – αρχαία Ελλάδα

Στην αρχαία ελληνική γραμματεία είχε την έννοια της υπακοής σε διαταγές και στους νόμους, γραπτούς και άγραφους, αλλά γενικότερα όμως εννοούνταν ως ο **έμπρακτος ενστερνισμός του συστήματος αξιών** που διέπουν τον κοινωνικό βίο και την ηθική (Κυρίδης Α., 1999)

«...Τοις κείνων ρήμασι πειθόμενοι»...

Σωκράτης- Κώνειον

Η έννοια της πειθαρχίας – σύγχρονη εποχή

- ▶ «Η **ηθική** είναι [...] κατ' ουσίαν μια πειθαρχία. Και κάθε πειθαρχία έχει ένα διπλό στόχο: να πραγματοποιεί ένα είδος κανονικότητας στη συμπεριφορά των ατόμων, να τους αναθέτει προσδιορισμένους σκοπούς, οι οποίοι, ταυτόχρονα, περιορίζουν τον ορίζοντά τους.» Η πειθαρχία επομένως, αποτελεί ένα εργαλείο για να οδηγηθεί το άτομο στην **κοινωνικοποίηση** η οποία και αποτελεί και έναν απ' τους βασικούς στόχους της εκπαίδευσης. («Δρομολειτουργισμός», Durkheim, 1961)
- ▶ Κατά τον Foucault η πειθαρχία αποτελεί τη βάση ενός **πειθαρχικού συστήματος**. Έτσι το σχολείο κατά τον Foucault αντιλαμβάνομενο ως ένα πειθαρχικό σύστημα, μέσα από την αρχιτεκτονική του δόμηση, τον έλεγχο του χρόνου και του σώματος, την ιεραρχική επιτήρηση, την κανονιστική κύρωση και την εξέταση παγιώνει και εγχαράσσει σχέσεις πειθαρχίας, κυριαρχίας και υποταγής. (Φουκώ, 1989)
- ▶ Με ψυχολογικούς όρους, η πειθαρχία μπορεί να εννοηθεί ως **προσαρμογή** του ατόμου στο περιβάλλον ώστε αυτό να επιτύχει την ισορροπία ανάμεσα στις βιολογικές του και ψυχολογικές του ανάγκες και να αντεπεξέλθει στις απαιτήσεις του περιβάλλοντος (Καψάλης Α., 1987)

Διαχείριση σχολικής τάξης-θεωρητικές προσεγγίσεις

Επιλέγουμε τρεις προσεγγίσεις για να «καλύψουμε» ει δυνατόν όλο το εύρος απόψεων από τις πιο «συγκεντρωτικές» και «δασκαλοκεντρικές» προς τις πιο δημοκρατικές και «μαθητοκεντρικές» αντιλήψεις

- ▶ Αυστηρός και «αποστασιοποιημένος» έλεγχος
- ▶ Διδακτική προσέγγιση
- ▶ Η προσέγγιση της εσωτερικής πειθαρχίας

Αυστηρός και αποστασιοποιημένος έλεγχος

Ο καθηγητής έχει την απόλυτη ευθύνη στο να ελέγχει την τάξη. Είναι εκείνος που θα θέσει τους κανόνες και εκείνος οφείλει να αντιμετωπίσει δυναμικά κάθε «απόκλιση» από την εφαρμογή τους

▶ Μοντέλο «κατηγορηματικής πειθαρχίας»

- Ο καθηγητής παίρνει ήρεμα και αποφασιστικά τον έλεγχο της τάξης
- Θέτει τους κανόνες «ξεκάθαρα» και κατανοητά
- Όλοι θεωρούνται ικανοί να ακολουθήσουν τους κανόνες και καμία «παρέκκλιση» δεν γίνεται αποδεκτή (π.χ. κοινωνικό ή οικογενειακό περιβάλλον, κληρονομικότητα κλπ)
- Σύστημα προσυμφωνημένων ποινών/επιβραβεύσεων για την τήρηση ή μη των κανόνων

▶ Μοντέλο «συμπεριφορικής τροποποίησης»

- Βασίζεται στη θεωρία του συμπεριφορισμού (Skinner)
- Τροποποίηση της συμπεριφοράς του μαθητή με τη συμπεριφοριστική μέθοδο
- Εγκαθιδρύει ένα σύστημα «θετικών» ή «αρνητικών» ενισχύσεων (επιβραβεύσεις-αποθαρρύνσεις) αλλά και ένα σύστημα ποινών

Η διδακτική προσέγγιση

Η διδακτική προσέγγιση θεωρεί ότι δεν θα έχουμε έλλειμμα στην πειθαρχία και παρεκκλίνουσα συμπεριφορά αν το μάθημα είναι **καλά σχεδιασμένο και υλοποιημένο** με εκπαιδευτικές δραστηριότητες που συναντούν τα ενδιαφέροντα, τις δυνατότητες και τις ικανότητες του μαθητή

▶ Μοντέλο του Kunitz

- Πορίσματα από ικανούς και λιγότερο ικανούς εκπαιδευτικούς στη διαχείριση της τάξης
- Γνωρίζουν τι γίνεται σε κάθε σημείο της τάξης. Αντιμετωπίζουν έτσι αναδυόμενο πρόβλημα άμεσα πριν διογκωθεί
- Μπορούν να διαχειρίζονται ταυτόχρονα πολλές δραστηριότητες σε πολλές ομάδες μαθητών
- Χρησιμοποιούν ομαλές μεταβάσεις ανάμεσα στις δραστηριότητες των μαθητών

▶ Μοντέλο του Jones

- Έρευνες 10 ετών στην τάξη. 50% του διδακτικού χρόνου χάνεται
- Καθορισμός διαδικασιών : τι γίνεται όταν τελειώσω την εργασία, πώς ζητώ βοήθεια κλπ
- Ευριστικές και έξυπνες δραστηριότητες με χρήση πληροφορικής, παιχνιδιών και «αυθεντικού» περιβάλλοντος
- Έξυπνη χρήση της βοήθειας προς το μαθητή (όχι πάνω από μισό λεπτό)
- Ευρύτερη χρήση της «γλώσσας του σώματος» στις πειθαρχικές παρατηρήσεις (π.χ. «προσέγγιση», «επίμονο κοίταγμα» κλπ)

Η προσέγγιση της εσωτερικής πειθαρχίας

Ανήκει στις πιο «δημοκρατικές» προσεγγίσεις στο ζήτημα της διαχείρισης της τάξης. Βασίζεται στη υπόθεση ότι μπορούμε να **εμπιστευτούμε** ότι ο μαθητής μπορεί να αξιολογήσει και να τροποποιήσει την συμπεριφορά του ώστε αυτή να είναι η πιο κατάλληλη για τους γύρω του. Θεωρεί ότι ο καλύτερος έλεγχος της τάξης μπορεί να επιτευχθεί και να βασιστεί στις **εκπαιδευτικές σχέσεις**. Στοχεύει στην ανάπτυξη της **υπευθυνότητας**.

▶ Το μοντέλο της αντιμετώπισης της πραγματικότητας (Reality Therapy)

William Glasser, 1986

- Ο εκπαιδευτικός καθοδηγεί τον μαθητή στην πορεία του προς την «πραγματικότητα» και την επίγνωσή της
- Βοηθά τον μαθητή να αναλάβει με υπευθυνότητα τα προβλήματά του και να βρει λύσεις.
- Υπάρχουν κανόνες αλλά μπορούν να μεταβάλλονται στην εξέλιξη της εκπαιδευτικής διαδικασίας
- Βασικό εργαλείο οι συχνές συναντήσεις (meetings)
- Ο εκπαιδευτικός προσπαθεί να εμφυσήσει με κάθε τρόπο την υπευθυνότητα στους μαθητές
- Σε παραβατικές συμπεριφορές γίνεται προσπάθεια να καταλάβει ο μαθητής τις συνέπειες των πράξεών του. Προβλέπονται και ποινές σε «επιμονή» στην παραβατική συμπεριφορά

Η προσέγγιση της εσωτερικής πειθαρχίας-II

▶ Το μοντέλο εξάσκησης της αποτελεσματικότητας (“T.E.T. - Teacher Effectiveness Training”)

Thomas Gordon (Gordon), 1974

- Βασίζεται στη δημιουργία λειτουργικών εκπαιδευτικών σχέσεων .
- Σε «δυσλειτουργίες» στις σχέσεις αυτές η μέθοδος επικεντρώνεται στο να εντοπιστεί εκείνος ο παράγοντας της σχέσης που θίγεται-«βλάπτεται» περισσότερο από αυτό
- Αναζήτηση “win-win” λύσεων
- Αντιμετώπιση παραβατικών συμπεριφορών με προσπάθεια να έρθει σε επίγνωση αυτός που προκαλεί με την συμπεριφορά του τη βλάβη
- Η ποινή δεν αποτελεί λύση γιατί βλάπτει το ένα μέλος της σχέσης
- Απόθεμα «Ενσυναίσθησης» από τον εκπαιδευτικό για να «οδηγηθεί» ο μαθητής μόνος του στη λύση

Η πρόταση της Barbara Coloroso (2002)

Αρνείται «*γρήγορες λύσεις*» στο θέμα της πειθαρχίας και προτείνει ότι ο εκπαιδευτικός θα πρέπει αργά αλλά σταθερά να προχωρά στην ανάπτυξη της εσωτερικής πειθαρχίας του μαθητή: *η πειθαρχία θα πρέπει να είναι επιλογή του μαθητή.*

Αντιμετωπίζει τον εκπαιδευτικό ρόλο σαν *τροποποιημένο «γονεϊκό ρόλο»*.

Οι μαθητές *ενθαρρύνονται* να παίρνουν αποφάσεις μόνοι τους και να *επωμίζονται τις συνέπειες* των πράξεών τους όποιες κι αν είναι αυτές. Μόνο μέσα από αυτή τη διαδικασία μπορούν να αναπτυχθούν και να «μεγαλώσουν».

▶ Φιλοσοφικές βάσεις

- Οι μαθητές αξίζουν το χρόνο που θα διαθέσουμε για να τους διδάξουμε
- «Χρυσός κανόνας»: μεταχείριση των μαθητών όπως θα ήθελαν να τους μεταχειρίζονται
- Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να σέβονται την αξιοπρέπεια του μαθητή

Barbara Coloroso: Τύποι εκπαιδευτικών

▶ Ο άτεγκτος (“brick wall”)

Είναι το «αφεντικό» το πιο ισχυρό πρόσωπο στην τάξη, ελέγχει, θέτει τους κανόνες και βλέπει τους μαθητές σαν «υποδεέστερους», χρησιμοποιεί τον εξωτερικό καταναγκασμό

▶ Ο εύκαμπτος (“jelly fish”)

Δεν είναι συνεπής, δεν έχει κανόνες και δομή, χρησιμοποιεί το συναίσθημα περισσότερο, χρησιμοποιεί απειλές, δεν θεωρεί ότι υπάρχει ανάγκη να αναπτύξουν οι μαθητές την εσωτερική πειθαρχία

▶ Ο δημοκρατικός (“constitutional”)

Δίνει μεγάλη σημασία στη δημοκρατία, έχει ξεκάθαρους κανόνες, συνηγορεί στη ανάπτυξη της δημιουργικότητας, και της ευθύνης, πιστεύει και αναπτύσσει την εσωτερική πειθαρχία στους μαθητές

Barbara Coloroso: Παραβατική συμπεριφορά

▶ Βασικές αρχές στις ποινές

- Να οδηγείται ο μαθητής στη συνειδητοποίηση για το τι έχει κάνει
- Να αποδεχθεί ο μαθητής την ευθύνη για το τι έχει κάνει (όση μπορεί να «αντέξει»)
- Να παρέχονται επιλογές και λύσεις για τη διόρθωση του προβλήματος
- Να γίνεται σεβαστή η αξιοπρέπεια του μαθητή

▶ The three R's

- Αποκατάσταση (Restitution)- διόρθωση της βλάβης που προκλήθηκε
- Ανάλυση-επίλυση (Resolution)-εύρεση τρόπων ώστε να μην εμφανιστεί η ίδια συμπεριφορά ξανά
- Συμφιλίωση (Reconciliation)- «ίαση των πληγών», απόδοση τιμής στην απόφαση να μην επαναληφθεί παρόμοια συμπεριφορά

Πέρα από την πειθαρχία

- ▶ “Beyond discipline: from Compliance to Community”- Alfie Kohn (1996)
  - Οι ποινές και οι επιβραβεύσεις φέρουν μόνο σύντομα αποτελέσματα
  - Οι κανόνες τυφλώνουν τον εκπαιδευτικό από το να μπορέσει να δει τι πραγματικά μπορούν οι μαθητές να κάνουν
  - Αντί για έλεγχο της τάξης και για πειθαρχία προτείνει την έννοια της «κοινότητας» όπου θα συναντούνται οι ανάγκες των μαθητών και των εκπαιδευτικών
  - Το «εγώ» μαθητών και εκπαιδευτικών αντικαθίσταται από το «εμείς». Όλοι συμμετέχουν στη διαχείριση της κοινότητας και στη λήψη αποφάσεων με στόχο το καλύτερο εκπαιδευτικό αποτέλεσμα
  - Εργαλείο διαχείρισης της κοινότητας είναι οι συχνές συναντήσεις (meetings) όπου και αντιμετωπίζονται παραβατικές συμπεριφορές

Η «εξέλιξη»

- ▶ Αλλαγή της στοχοθεσίας της Εκπαίδευσης και η διαφοροποίηση εκπαιδευτικών σχέσεων

"Βιομηχανική- επανάσταση"

Στόχος: Απόλυτη υπακοή, με στόχο τη δημιουργία συμμορφωμένων ατόμων.

Μέθοδος: απαγορεύσεις, αδιαλλαξία των εκπαιδευτικών και αυστηρότατες, κυρίως σωματικές ποινές.

«Μετα-Βιομηχανική» εποχή

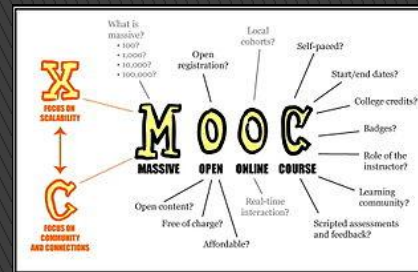
Στόχος: Έμφαση στην ελεύθερη ανάπτυξη της προσωπικότητας του μαθητή.

Μέθοδος: «μαθητοκεντρικές» προσεγγίσεις και μέθοδοι - κίνητρα για τη Μάθηση

- ▶ Νέες Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών

Νέες Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών- «Ζουν ανάμεσά μας»!

- ▶ Νέοι τρόποι επικοινωνίας, διαδίκτυο, κινητά, bloggs, tweeter και facebook, Web II και Web III
- ▶ Ηλεκτρονικά υποβοηθούμενη εκπαίδευση- πολυμεσικό υλικό, πλατφόρμες τηλεεκπαίδευσης, μαθησιακά αντικείμενα, διαδικτυακές κοινότητες μάθησης, εκπαίδευση «ευρείας κλίμακας», ελεύθερη πρόσβαση στη Γνώση

- ▶ Συλλογική Οικοδόμηση της Γνώσης- Γνώση πέρα από το άτομο!

...με ορμή στον 21^ο αιώνα!

Δύο ερωτήσεις προβληματισμού σχετικά με αυτή τη Νέα Εποχή για την Εκπαίδευση και τη Γνώση που ανατέλλει:

Σε ένα MOOC με τάξη 200.000 μαθητών διαφόρων εθνικοτήτων- «πολιτισμών» από όλο τον κόσμο, ποια μορφή θα έχει η διαχείριση της τάξης?

Ποια μορφή Πειθαρχίας νομίζετε θα έχει ο «μαθητής»- Αναζητητής της Γνώσης του 21^{ου} αιώνα?

Ευχαριστώ!

...για την Υπομονή σας!